

บทวิจารณ์หนังสือ

ที่ใดมีความเศร้า De Profundis

ผู้แต่ง	Oscar Wilde
ผู้แปล	รติพร ชัยปิยะพร
วิจารณ์โดย	มุกกรวี ฉิมพะเนาวิ*

“ความรุ่งเรืองมั่งคั่ง ความรื่นเริง และความสำเร็จ อาจมีเนื้อแท้อันสามัญ
และหยาบกระด้าง แต่ความเศร้านั้นละเอียดอ่อนที่สุด”

ออสการ์ ไวลด์

บทนำ

หนังสือ ที่ใดมีความเศร้า De Profundis เป็นงานเขียนที่ออสการ์ ไวลด์ เขียนขึ้น
ในระหว่างถูกจองจำในปี ค.ศ. 1897 ถือเป็นงานเขียนในลักษณะความเรียงชิ้นสุดท้ายใน
ชีวิตของเขาและเป็นงานเขียนเพียงชิ้นเดียวที่เขาเขียนขึ้นระหว่างอยู่ในคุก โดยงานเขียนชิ้น
นี้เผยให้เห็นความในใจและสะท้อนเรื่องราวของชายคนหนึ่ง ผู้ซึ่งเคยทะนงในสติปัญญาของ
ตนและสูญเสียทุกสิ่งจากข้อกล่าวหาในยุคสมัยที่การรักเพศเดียวกันนั้นเป็นเรื่องต้องห้าม

* กองบรรณาธิการวารสารพุทธอาเซียนศึกษา (Buddhist ASEAN Studies Journal: BASJ)

และไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม แต่ในขณะเดียวกันการสูญเสียดังกล่าวนี้ก็ทำให้เขาได้ค้นพบบางสิ่งในเวลาเดียวกัน

ออสการ์ ไวลด์ (Oscar Wilde) มีชื่อเต็มว่า ออสการ์ ฟิงกัลป์ โอฟลาเฮอร์ที วิลส์ ไวลด์ (Oscar Fingal O'Flaherite Wills Wilde) เป็นหนึ่งในนักคิดและนักเขียนคนสำคัญของสมัยวิกตอเรียในอังกฤษ เขาเป็นผู้มีชื่อเสียงในเรื่องความมีปฏิภาณไหวพริบดี มีฝีปากคมคาย โดยเฉพาะการต่อต้าน ล้อเลียนและตั้งคำถามกับสังคมในหลายระดับ ไวลด์เป็นคนที่ใช้ชีวิตโดดเด่นและโลดโผน นอกจากผลงานทางด้านกวี บทละครและวรรณกรรมแล้ว ไวลด์ยังเป็นนักวิจารณ์ศิลปะและสนใจสร้างงานที่ว่าด้วยสุนทรียศาสตร์และความงาม งานเขียนส่วนใหญ่ของเขาเป็นงานที่มองและเสียดสีสังคมมนุษย์ได้อย่างคมคาย ซึ่งงานเขียนชิ้นที่โดดเด่นและมีชื่อเสียงมากที่สุดของเขา ได้แก่ นวนิยายเรื่อง *The Picture of Dorian Gray* (1880) ที่กล่าวถึงความปรารถนาอันดำมืดของมนุษย์และการทำสัญญาปีศาจ บอกเป็นนัยถึงความนิยมความรักร่วมเพศผ่านตัวละครต่าง ๆ งานเขียนของไวลด์ถือเป็นงานที่ล้ำยุคสมัย เขายืนยันการปฏิเสธระบบคุณค่าทางศีลธรรมของสังคม ผ่านปากของตัวละครหนึ่งว่า “โลกนี้ไม่มีหนังสือที่มีศีลธรรมหรือไร้ศีลธรรม มีแต่หนังสือที่เขียนได้ดีหรือเขียนได้เลวเท่านั้น” ความเป็นผู้หลงใหลในความงามตามอุดมคติของสุนทรียนิยม ที่เชื่อว่าศิลปะมีเป้าหมายอยู่ที่การปลุกเร้าสุนทรียะทางผัสสะ โดยศิลปะนั้นไม่จำเป็นต้องมีส่วนในการหล่อหลอมอัตลักษณ์ทางสังคมหรือศีลธรรมในสังคม จากวิธีการมองโลกของเขา รวมกับความเชื่อมั่นในสติปัญญาของตนเองทำให้เขาใช้ชีวิตเหนือกฎเกณฑ์ที่สังคมสร้างขึ้น ไวลด์ถูกจัดว่าเป็นพวกหัวก้าวหน้าหน้าตาตกใจของสังคมยุควิกตอเรียอันเคร่งขรึมและเข้มงวดในขณะนั้น ผู้คนบางส่วนจึงรับความคิดและงานของไวลด์ไม่ค่อยได้ และการมองโลกและทัศนคติที่ล้ำยุคเช่นนี้ ส่งผลให้เขาต้องพบกับบั้นปลายชีวิตอันแสนเศร้า เมื่อเขาได้พบกับลอร์ด อัลเฟรด ดักลาส (Lord Alfred Douglas) และถูกพิพากษาด้วยข้อหาหมิ่นประมาทกับเพศเดียวกันจนถูกคุมขังเป็นเวลาสองปี นำมาสู่งานเขียนชิ้นสุดท้ายในชีวิตของเขา *De Profundis*

ที่ได้มีความเศร้า De Profundis

De Profundis ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1905 โดยโรเบิร์ต รอส บรรณาธิการส่วนตัวและเพื่อนสนิทของออสการ์ ไวลด์ งานเขียนชิ้นนี้ได้ถ่ายทอดความรู้สึกของไวลด์ที่ตกอยู่ในห้วงของความทุกข์อย่างแสนสาหัสจากการถูกจองจำในคุก เขาได้ทบทวนตนเองถึงการก้าวผ่านระยะเวลาที่ชีวิตกำลังรุ่งโรจน์ถึงขีดสุด ผู้คนสรรเสริญ มาถึงจุดพลิกผันที่ผู้คนต่างเหยียดหยาม ไม่เหลือซึ่งความดีงาม อันเป็นผลมาจากแนวคิดและมุมมองที่มีต่อสังคมของตัวเอง แต่ถึงกระนั้น แม้จะได้รับความขมขื่นเจ็บปวดสักแค่ไหน ไวลด์ก็ไม่ได้กล่าวโทษสังคมที่ตัดสินลงโทษเขา หากแต่ยอมรับและเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนสิ่งที่เขากำลังเผชิญให้เป็นประสบการณ์ทางศิลปะที่นำไปสู่การตระหนักรู้ในใจตนและสัจธรรมในชีวิต ผู้วิจารณ์ไม่สามารถบรรยายในสิ่งที่ไวลด์ได้ถ่ายทอดความลุ่มลึกของมุมมองที่มีต่อการดำรงชีวิตในขณะนั้นของเขาออกมาได้ทั้งหมด อาจจะต้องขอให้ผู้อ่านได้ไปสัมผัสถึงงานเขียนอันทรงคุณค่านี้ด้วยตนเอง แต่กระนั้น ก็ขอขอยกตัวอย่างเนื้อความบางส่วนที่สะท้อนสิ่งที่ไวลด์ได้จากการทบทวนชีวิตของตน วิถีความแห่งเป็นมนุษย์และสิ่งที่ได้เรียนรู้ระหว่างที่เขาถูกจองจำ

“ เหล่าทวยเทพได้มอบแทบทุกสิ่งให้กับผม แต่ผมกลับปล่อยให้ตัวเองถูกล่อลวงด้วยมนตร์เสน่ห์ของความสุขสบายเชิงผัสสะอันไร้แก่นสาร ผมหาความสุขในแบบที่ผมพึงใจและเดินหน้าต่อไป โดยลืมไปว่าทุกการกระทำอันเล็กน้อยในแต่ละวันคือสิ่งที่สร้างและทำลายตัวตนของเรา ผมปล่อยให้ความหลงระเหิงเข้าครอบงำโดยไม่รู้ตัวและพบจุดจบในความอัปยศอันร้ายกาจ สิ่งเดียวที่หลงเหลืออยู่สำหรับผมในตอนนี้เป็น ความอ่อนน้อมถ่อมตนอย่างสมบูรณ์ ” (ที่ได้มีความเศร้า, หน้า 33-34)

“ แม้จะมีบางเวลาที่ผมตีความกับความคิดที่ว่าความทุกข์ของผมจะไม่มีวันสิ้นสุด แต่ผมก็ยังไม่อาจทนให้ความทุกข์เหล่านั้นไร้ความหมายได้ ผมพบบางสิ่งซึ่งซุกซ่อนอยู่ในธรรมชาติของผม บางสิ่งที่บอกผมว่าไม่มีอะไรไร้ความหมายในโลกใบนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ความทุกข์ และสิ่งที่ชุกช่อนอยู่ในตัวตนของมรรวากับหีบสมบัติในทุ่งกว้าง คือการรู้จักถ่อมตน” (ที่ได้มีความเศร้า, หน้า 35)

“ความนอบน้อม คือสิ่งที่แปลกประหลาดที่สุดในบรรดาทุกสรรพสิ่ง เราจะได้มาก็ต่อเมื่อยอมสละซึ่งทุกสิ่งที่มี เมื่อเราสูญเสียทุกสิ่งไปแล้วเท่านั้น เราจึงรู้ว่าเรามีมันอยู่ในครอบครอง” (ที่ได้มีความเศร้า, หน้า 35-36)

“ที่ได้มีความเศร้า ที่นั่นมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สักวันหนึ่งคนจะเข้าใจว่ามันหมายความว่าอย่างไร พวกเขาจะไม่มีวันเข้าใจชีวิต จนกว่าจะเข้าใจสิ่งนี้... ผมเคยใช้ชีวิตเพื่อความสำราญเท่านั้น เบือนหน้าหนีจากความทุกข์ทรมานและความเศร้าทุกประเภท ผมเกลียดพวกมันทั้งคู่ ผมตั้งใจที่จะเพิกเฉยต่อพวกมันให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ปฏิบัติต่อพวกมันราวกับเป็นความบกพร่องไม่สมบูรณ์แบบ พวกมันไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งในแผนการใช้ชีวิต ไม่มีพื้นที่ในปรัชญาของผม” (ที่ได้มีความเศร้า, หน้า 51)

“หลังจากกระเสือกกระสนผ่านความยากลำบากมากมาย ผมก็สามารถเข้าใจบทเรียนบางประการที่ชุกช่อนอยู่ในหัวใจของความเจ็บปวด บางครั้งเหล่านักบวชและคนที่ใช้ลิ้นปราศจากปัญญากล่าวถึงความทุกข์ในฐานะสิ่งเร้นลับ แท้จริงแล้วความทุกข์คือการเปิดเผยของพระเจ้าที่ทำให้เราสังเกตเห็นในสิ่งที่เราไม่เคยเห็นมาก่อน เราเข้าใจประวัติศาสตร์ทั้งหมดจากจุดยืนที่ต่างออกไป ความรู้สึกอันคลุมเครือที่เรามีต่อศิลปะผ่านสัญชาตญาณ กลายเป็นสิ่งที่เราเข้าใจได้ทั้งทางปัญญาและอารมณ์ ด้วยวิสัยทัศน์อันชัดเจนไร้ที่ติและความเข้าใจอันเข้มข้นสมบูรณ์” (ที่ได้มีความเศร้า, หน้า 52)

บทสรุป

ที่ได้มีความเศร้า De Profundis เป็นหนังสือที่สะท้อนมุมมองและสัจธรรมในการใช้ชีวิตได้เป็นอย่างดี ในขณะที่โวลต์เผชิญกับความทุกข์อย่างสาหัสจากการสูญเสียเกียรติยศชื่อเสียง เงินทองและอิสรภาพ ระหว่างถูกจองจำส่งผลต่อความคิดและจิตใจของโวลต์อย่างรุนแรง เขาได้ค้นพบสัจธรรมในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ มิตรสหาย ครอบครัว

ศิลปะ ไปจนถึงการดำรงอยู่และคำสอนของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนให้เราตระหนักถึงความสมดุลของชีวิต การเรียนรู้จากการกระทำและรู้จักมองตนเอง การเรียนรู้จากทุกอารมณ์ที่เกิดขึ้นในทุกขณะจิต เปลี่ยนจากการจมดิ่งในความทุกข์เศร้าแล้วย้อนดูว่า มันกำลังสอนอะไรให้แก่เรา ดังเช่นคำกล่าวที่ว่า ความสุขคือมายาคติ แต่ความเศร้านั้นคือการเรียนรู้ เนื่องจากมนุษย์เรามักเสพติดแต่ความสุข จนมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ หากแท้จริงแล้วความทุกข์เศร้านั้นเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ชีวิตของเราสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

Oscar Wilde. (2558). *ที่ใดมีความเศร้า De Profundis*. แปลโดย รติพร ชัยปิยะพร.

กรุงเทพฯ : ฟรีฟรอม.